
USING THE TRANSACTIONAL ANALYSIS THEORY IN THE TEACHING OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL DISCIPLINES IN STUDENTS FROM MEDICAL UNIVERSITY

Silvia Tsvetkova

Medical University–Pleven, Bulgaria, stcvet@abv.bg

Abstract: Transactional analysis is a relatively new psychodynamic approach in the field of counseling and psychotherapy in Bulgaria. The theory has a wide applicability in solving problems, finding scenarios, beliefs, beliefs and messages that lead to stereotypical behaviors, negative thoughts and negative emotions. Transaction analysis is a world-renowned and workable concept in the field of counseling, education, organizations and psychotherapy. The material presents summarized results of its own observations on the use of the transactional analyses in teaching at the Medical University of Pleven six disciplines from the scientific fields of psychology and pedagogy for a five-year period in students specializing in nursing, social activities, health care management, protection and control of public health.

The positive effects on learning the learning material such as easier and quicker awareness, increased learning activity and personal motivation for learning, the connection of theory to life practice, etc. have commented on.

Keywords: Transactional analysis, teaching, students, Medical university

ИЗПОЛЗВАНЕ ТЕОРИЯТА НА ТРАНЗАКЦИОННИЯ АНАЛИЗ ПРИ ПРЕПОДАВАНЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИ ДИСЦИПЛИНИ ПРИ СТУДЕНТИ ОТ МЕДИЦИСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Силвия Цветкова

Медицински университет-Плевен, България, stcvet@abv.bg

Резюме: Транзакционният анализ е сравнително нов психодинамичен подход в областта на консултирането и психотерапията в България. Теорията има широка приложимост при решаване на проблеми, откриване на сценарийни предиспозиции, вярвания, убеждения и послания, водещи до стереотипни поведения, негативни мисли и негативни емоции.

Транзакционният анализ е световно утвърдена и работеща концепция в областта на консултирането, образованието, организациите и психотерапията.

Материалът представя обобщени резултати от собствени наблюдения върху използването на транзакционния анализ при преподаване в Медицински университет-Плевен на шест дисциплини от научните области психология и педагогика за пет годишен период при студенти специалност медицинска сестра, социални дейности, управление на здравните грижи, опазване и контрол на общественото здраве.

Коментирани са положителните ефекти при усвояване на учебния материал като по-лесно и бързо осъзнаване, повишаване на учебната активност и личностната мотивация за учене, връзка на теорията с жизнената практика и др.

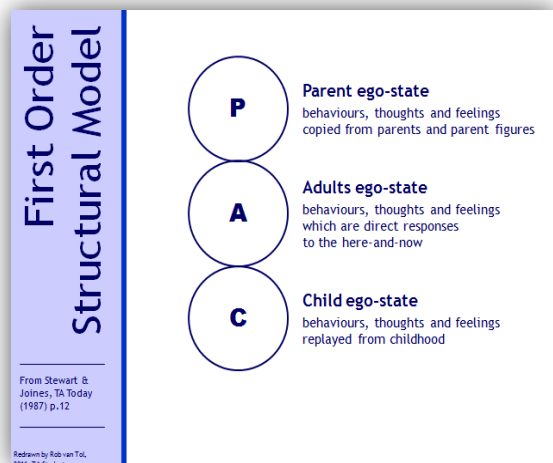
Ключови думи: транзакционен анализ, обучение, студенти, Медицински университет

ВЪВЕДЕНИЕ

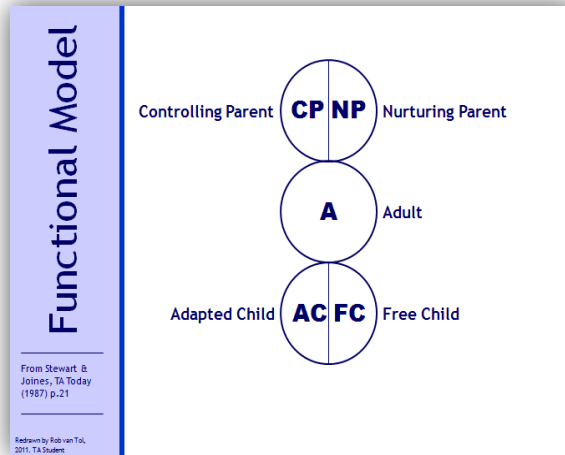
Транзакционният анализ, създаден от Е. Бърн през 70-те години, придобива популярност в България значително по-късно (след 2011 г.). Теорията, която се развива и дообогатява в световен план, съдържа методи и инструменти, чрез които се обясняват редица социално-психологически явления, отношения и феномени. Транзакционният анализ намира широко приложение в областите на образование, консултиране, коучинг, психотерапия. Успешно служи за обяснение на личностното развитие, поведението, психодинамиката, комуникациите.

Освен с доказаната валидност и надеждност на включените в теорията методики, транзакционният анализ (ТА) се обогатява с редица нови идеи, една от които е утвърдената концепция на Т. Харис – Аз съм добър/Ти си добър [3].

Едно от базисните направления в ТА е структурния анализ, основан на Его-състояния – „психологически реалности” (фиг.1), формирани в хода на онтогенезиса под влиянието на редица външни и вътрешни фактори, неосъзнати проявими модели на поведение (които могат да бъдат идентифицирани единствено през Его-състояние възрастен) [2].

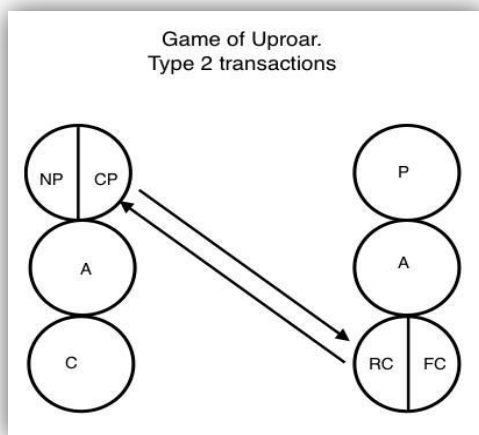

Фигура 1. Структурен модел

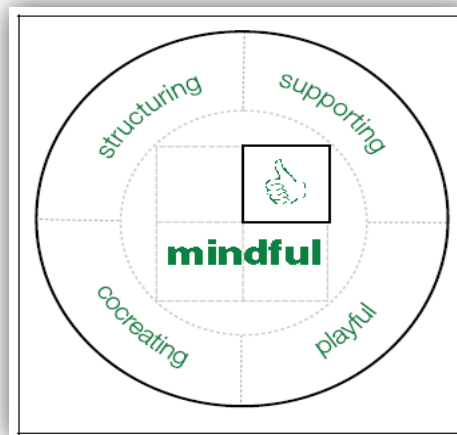

Фигура 2. Функционален модел

Функционирането на личността през едно от трите Его-състояния (дете, възрастен, родител) се провокира от реакцията на околните (фиг. 2). Често стереотипизацията на поведенческите реакции през Его-състояние Дете и Его-състояние Родител води до възникване на недоразумения, разминаване, активация на предубеждения и вярвания, до типични грешки и разочарования (фиг.3). Анализът на взаимодействията между хората се основава на функционалния анализ, който изследва допълващи се/прави, пресечени и скрити транзакции (последните два вида са свързани с жизнения сценарий и подуцират социално-психологически проблеми и трудности). Транзакциите са единици за обяснение на интерперсоналното общуване.

Фигура 3. Скрити транзакции

Фигура 4. Ефективен ОК-модел в поведението

Ако разглеждаме инструмента „структуриране на времето”, логично ще достигнем до игри, разглеждани не на наблюдаемото социално комуникационно ниво, а на паралелното – ненаблюдаемото и неосъзнатото – психологическо ниво. Склонните към психологически игри лица правят своя партньорски,

приятелски и колегиален избор на лица, с подобна нагласа. Изходът от психологически игри във всички случаи е негативен и води до конфликти [6].

Жизнените позиции, предложени от Т. Харис и допълващи концепцията ТА, могат да изяснят личностната нагласа по отношение самовъзприемането и самооценката и по отношение на възприемане и оценяване на другите: ОК+/ОК-, ОК-/ОК+, ОК-/ОК- и ОК+/ОК+ [3]. Докато първите три позиции се формират в периода на детството, последната е резултат от усъвършенстване на личността в периода на съзряване и самоактуализиране (фиг.4.) [4].

Жизненият сценарий Берн разглежда като план на живота/решение, което детето приема за себе си, другите и света в настоящия и бъдещи моменти на живота си. Безспорно, жизненият сценарий влияе като на личния, така и на професионалния живот [1] [5].

ИЗПОЛЗВАНЕ ТЕОРИЯТА НА ТА ПРИ ПРЕПОДАВАНЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИ ДИСЦИПЛИНИ

В страната ни има изключително редки случаи, при които ТА се внедрява в преподаването сред студенти по различни дисциплини и липсват случаи, при които преподаването се извършва сред студенти, обучаващи се в медицински ВУЗ.

Така описаната практика се явява иновативна. Обобщени са резултатите от собствени наблюдения върху използването на инструменти от транзакционния анализ при преподаване в Медицински университет-Плевен на дисциплини от научните области психология и педагогика за пет годишен период при студенти специалност медицинска сестра, социални дейности, управление на здравните грижи, опазване и контрол на общественото здраве (табл.1).

Таблица 1. Представяне на дисциплините, тематичните единици и прилаганите инструменти на ТА

I. Направление Психология		
Дисциплина	Тематични единици	Използвани инструменти от Транзакционния анализ
1. Психология	Структура на личността. Природно-типологична основа на личността. Емоции. Групова динамика. Конфликти.	Структурен анализ. Автентични и паразитни емоции. Транзакции. Психологически игри. Жизнени позиции.
2. Детска психология	Трудности при възпитанието на децата. Ролята на семейството за възпитанието на детето. Приспособяване на болното дете към детско заведение и болнично заведение.	Его-състояния. Акцент върху отношенията Родител-Дете. Автентични и паразитни емоции. Разрешения и забрани. Житейски решения в детството.
3. Социална психология	Социално-перцептивни феномени. Междulichностна интеракция. Ролята на емоциите при общуването. Психодинамичен подход при представяне на процеса общуване. Грешки при общуването – социално и психологическо ниво. Взаимодействие между емоции и социално познание. Структура на личността. Конфликти в работна среда. Теории за обяснение на агресията при хората.	Жизнени позиции и общуване. Условни и безусловни знаци на признателност. Структурен и функционален анализ. Анализ на Его-състоянията в деловото общуване. Транзакции и психологически игри. Делови игри. Автентични и паразитни емоции. Структурен анализ. Функционален анализ. Драматичен триъгълник.
II. Направление Педагогика		
4. Педагогика	Теория на възпитанието. Методи на обучение. Взаимодействия в учебна среда. Професионална характеристика на преподавателя. Стиллове на преподаване. Фактори на влияние върху комуникативната компетентност на преподавателя.	Структуриране на времето. Жизнен сценарий. Его-структура и транзакции. ТА и малката група. Влияние на архетиповете върху сформирани на личността. Вярвания и заблуди. Драйвери. Контаминации. Връзка между сценарийните решения и професионалното поведение.
5. Специална педагогика	Общуване с пациентите, съобразно възрастта и вида увреждане/заболяване. Специфични изисквания при взаимодействието с различните категории лица с увреждания.	Общуване – социално и психологическо ниво. Видове канали за контакт (входни врати). Симбиотични връзки, рискове – психологическа зависимост и съзависимост.

6. Андрагогика	Образование на възрастни в съвременния свят. Роли, функции и дейности на преподавателя. Специфики при общуването с пациенти в здравното заведение според възрастта.	Его-състояния, транзакции и обучение на възрастни. Психологически игри. Връзка между сценарийните решения и професионалното поведение. Симбиоза от 1-ви и 2-ри ред при учител-болел.
----------------	---	--

Освен при изброените дисциплини, елементи на ТА се коментират и в хода на преподаването на дисциплините Психология на управлението и Управленски комуникативни техники и умения. В последната дисциплина има разширени възможности за практическа работа, решаване на казуси, работа по двойки, подобно часовете за упражнения по дисциплината Социална психология.

SWOT-АНАЛИЗ

SWOT-анализът е сигурен инструмент за систематизиране и отчитане на силните и слаби страни от използването на ТА в обучението в Медицински ВУЗ (табл.2).

Таблица 2. SWOT-анализ на пет-годишния опит на преподаване с ТА теория

<p>Силни страни (Strengths)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Практико-приложен аспект на ТА теория</i> • <i>Методите и инструментите на ТА са достъпни и разбираеми</i> • <i>Социалните взаимовръзки и отношения се усвояват по-ефективно</i> • <i>Изясняват се мотивите за кариерно развитие и продължаващо образование.</i> • <i>Облекчават се академичните трудности чрез активно учене с помощта на личния и професионален опит</i> 	<p>Слаби страни (Weaknesses)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Недостатъчно учебно време за упражнения и задълбочено осъзнаване на основните насоки и инструменти на ТА</i> • <i>Срещат се феномени на социалната перцепция, възрастово детерминирани</i> • <i>Жизнените позиции са все още силно повлияни от моделите, формирани в детството при редовните студенти</i> • <i>Жизненият опит все още е сценарийно обвързан при младите студенти</i>
<p>Възможности (Opportunities)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ТА позволява на студентите да развият личностните си качества</i> • <i>Могат да се идентифицират първичните детерминанти за персистирането трудности, загуби или препятствия</i> • <i>Повишава се доверието между преподавател и обучаеми.</i> • <i>Повишава се качеството на обучението.</i> • <i>ТА дава възможности за откриване на адекватните и оптималните стратегии за учене при всеки обучаем</i> • <i>Възможности за планиране и организиране на времето</i> 	<p>Заплахи (Threats)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Въвеждането на ТА в учебния процес във ВУЗ трябва да бъде постепенно и мониторирано (отваряне и затваряне на процеса)</i> • <i>Преподавателят трябва да има завършено пет-годишно обучение и практически опит</i> • <i>По-слабо участие на обучаем в диалога преподавател-студент (много рядко се наблюдава).</i> • <i>Няма заплахи за използване на ТА в процеса на преподаване</i>

Силни страни (Strengths)

- ТА позволява по-достъпно, *в практико-приложен аспект* да се поднесат академични знания, немалка част от които имат абстрактен и строго научен характер.
- Методите и инструментите на ТА *са достъпни и разбираеми*, независимо от професионалното направление, в което се обучават студентите.

- Анализите и коментарите при изясняване на социални взаимовръзки и отношения (вкл. и делови аспекти) *се усвояват по-ефективно*, когато са свързани с действителни казуси или преживян опит. С което се изпълнява изискването за връзка на науката с жизнената практика.
- Инструментите на ТА дават възможност в хода на обучението да се потърсят *мотивите за кариерно развитие и продължаващо образование*.
- При задочно обучаващите се студенти (които в по-голямата си част са трудово заети в здравеопазването), образователна степен бакалавър и магистър, дисциплините от областта на педагогиката и психологията се явяват нова и трудна материя – различна от клиничните дисциплини. ТА позволява облекчаване на тези трудности чрез *активно учене с* помощта на личния и професионален опит.

Слаби страни (Weaknesses)

- Дисциплини, по които отсъстват часове за упражнения и семинари, *не предоставят достатъчно учебно време* за задълбочено осъзнаване на основните насоки и инструменти на ТА.
- При студентите, редовно обучение, *се срещат все още феномени на социалната перцепция*, „черно-бяло” мислене, преекспониране на положителните личностни характеристики или висока самокритичност.
- *Жизнените позиции са все още силно повлияни* от моделите, формирани в детството, при редовно обучаващите се студенти.
- При студентите, редовно обучение, жизненият опит все още е *сценарийно обвързан*. Откриват се посланията и забраните от значимите други в предходните етапи на живота.

Заплахи (Threats)

- Въвеждането на ТА в учебния процес във ВУЗ *трябва да бъде постепенно и мониторирано* (отваряне и затваряне на процеса), поради активация на психическата дейност, емоции, преживявания, представи и отношения. Подчертават принципите за конфиденциалност, колегиалност и толерантност.
- Преподаването посредством чрез теорията на ТА изисква от преподавателя *завършено пет-годишно обучение и практически опит* (под супервизия), което в момента е изключително трудно.
- Възникване на трудности, свързани със по-слабо участие на обучаем в диалога преподавател-студент (много рядко се наблюдава).
- *Няма заплахи* за използване на ТА в процеса на преподаване на психологически и педагогически дисциплини.

Възможности (Opportunities)

- ТА позволява на студентите *да развиват личностните си качества* си през ретроспекцията, самооценката, самоанализа, повишаване на самонаблюдението и самокритичността.
- В полето на ТА студентите могат да открият *първичните детерминанти* за персистирането на личните, учебните и професионалните трудности, загуби или препятствия.
- *Повишава се доверието* между преподавател и обучаеми. Създава се атмосфера на колегиалност, емпатийност, взаимопомощ, по-добро разбиране на реакциите на колегите.
- *Повишава се качеството на обучението*.
- ТА дава възможности за откриване на *адекватните и оптималните стратегии за учене* при всеки обучаем. При редовно обучаващите се студенти (особено 1-2 курс) се наблюдават репродуктивни стратегии.
- ТА отваря пространство за откриване на индивидуален подход при *планиране и организиране на времето*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Положителните ефекти от изясняването на учебния материал, по-лесното и по-бързо усвояване и осъзнаване на научната материя, повишаването на учебната активност и личностната мотивация за учене, внедряването на връзката на теорията с жизнената практика достатъчно убедително подчертават значението и ползата от използване на теорията на транзакционния анализ за нуждите на преподаване в медицински ВУЗ. С което се удовлетворяват актуалните изисквания за осигуряване на иновативно и качествено

образование, свързано с практиката и ориентирано към реализацията на студентите (Европейска програма „Хоризонти 2020“).

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Брекар, Ф., Окс, Л. (2015). Голяма книга за транзакционния анализ. София: ARS
- [2] Берн, Э., (1992). Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. Санкт-Петербург
- [3] Харис, Т. (1991). Аз съм добър, ти си добър, София: Наука и изкуство
- [4] Mountain A., (2017). Using the OK Modes Model to Enhance Clarity in Communication, Transactional Analysis Journal, Vol. 47(1) 42-53
- [5] Stuthridge, J., (2016). Falling Apart and Getting It Together: The Dialectics of Disintegration and Integration in Script Change and Self-Development, Transactional Analysis Journal, 2017, Vol. 47(1) 19-31
- [6] White, T. (1994). Life positions. Transactional Analysis Journal, 24, 269–276